

چگونه توانستیم توسعه حرفه‌ای معلمان را در دوران دنیاگیری بیماری کرونا ارتقا دهیم:
اقدام پژوهی معلمان دبستان خیام شهرستان شهرضا
راضیه محمدزمانی^۱ و علی رهایی^{۲*}

How We Managed to Improve the Professional Development of the Teachers in COVID-19 Pandemic: An Action Research in Khayam Primary School in Shahreza Town

Raziyeh Mohamadzamani¹ and Ali Rahaei^{2*}

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۲

Abstract

The Pandemic of Covid-19 Virus has shown that the weaker a country has been in developing its teachers' profession development over the past years, the more likely it is that the country's education system will run into a series of problems. The present study was conducted to solve the problem of professional development of teachers of Khayam school in Shahreza during the recent Corona Pandemic. In this study, the professional development of Khayam primary school teachers in the academic year 1399-1400 was studied and the aim was to promote the professional development of teachers in this school. The present study is a mixed-method research. In the qualitative part of the research, the action research technique was used. The statistical population of the present study consisted of all teachers of Khayam school (N=13) who were selected by purposive sampling. This study is an applied research in terms of purpose and a descriptive-analytical and survey research concerning its nature and method of implementation. Data were collected through a researcher-made questionnaire. Quantitative data analysis was done using SPSS software (version 26). The reliability of the questionnaire was calculated through Cronbach's alpha which turned out to be 0.804. The content validity of the questionnaire was determined via some experts' review. Based on the findings, it was concluded that; the implementation of the specified solutions was effective and after comparing the pre-test and post-test results, it can be seen that the implemented solutions were very effective ($P < 0.0001$). Therefore, the researcher's hypothesis was confirmed.

Keywords: Professional Development, Professional Knowledge, Professional Skills, Professional Competence, COVID-19

1. M.A. in educational management, Islamic Azad University of Shahreza, Iran

2. M.A. in educational research, Yasouj University, Iran

*Corresponding Author, Email: alie.rahaie@gmail.com

چکیده

دنياگیری کرونا نشان داد هرچه قدر کشوری در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان در طی سالیان گذشته ضعیف عمل کرده باشد، در این وضعیت نظام آموزش و پرورش آن کشور دچار تسلسل و مشکلات فراوان می‌شود. پژوهش حاضر، به منظور رفع مشکل توسعه حرفه‌ای معلمان مدرسه خیام شهرستان شهرضا در دوران دنیاگیری کرونا صورت گرفته است. در این مطالعه، به بررسی توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان خیام در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ پرداخته شد و هدف، ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان این مدرسه بود. پژوهش حاضر، به روش ترکیبی (کمی و کیفی) انجام شد. در بخش کیفی پژوهش از تکنیک اقدام پژوهی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش کنونی تمام معلمان مدرسه خیام (۱۳ نفر) است که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش اجراء، توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است و جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته انجام شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات در بخش کمی با استفاده از نرم‌افزار SPSS26 انجام شد. پایایی سؤالات پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل سؤالات پرسشنامه معادل ۰/۸۰ محاسبه شد. روایی محتوایی سؤالات پرسشنامه توسط متخصصان پژوهشی مشخص شد. طبق یافته‌های بدست آمده، نتیجه گرفته شد که اجرای راه‌کارهای به کار رفته مؤثر بوده و پس از مقایسه سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون، می‌توان دریافت که راه‌حل‌های اجرا شده بسیار مؤثر بوده‌اند و تفاوت معناداری در سطح $P < 0.0001$ در پاسخ به سؤالات پس‌آزمون و پیش‌آزمون وجود دارد که فرضیه پژوهشگر تأیید می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: توسعه حرفه‌ای، دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای، صلاحیت حرفه‌ای، کرونا، کووید ۱۹

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا، ایران

۲. کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه دولتی یاسوج، ایران

* نویسنده مسئول:

مقدمه

نظام آموزشی در هر کشور پایه و اساس پرورش علم و تولید فناوری است و هسته مرکزی این نظام، معلمان هستند و نقش معلمان در این زمینه بسیار مهم و اساسی است. هر چقدر رویکرد آموزشی یک نظام آموزشی به سمت رویکردهای آموزشی نوین و حرفه‌ای پیش برود ثمره آن در چرخه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... نمود می‌کند. در عصر فناوری و تکنولوژی، نظام آموزشی هر کشوری اگر به سمت و سوی نظام آموزشی حرفه‌ای پیش نرود باعث عقب‌گرد آن‌ها در همه زمینه‌ها می‌شود. دنیاگیری کرونا نشان داد هرچه قدر کشوری در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان در طی سالیان گذشته ضعیف عمل کرده باشد، در این وضعیت نظام آموزش و پرورش آن کشور دچار تسلسل و مشکلات فراوان می‌شود. مفهوم ارتقای حرفه‌ای معلمان از اواسط قرن بیستم و با ضرورت یافتن اجرای اصلاحات در نظام‌های آموزشی، پدیدار شده است. در شکل‌گیری این مفهوم، یافته‌های پژوهشی و بررسی مقایسه‌ای نظام‌های آموزشی تاثیر زیادی داشته‌اند. توسعه حرفه‌ای معلمان و مدیران نواحی و مناطق آموزش و پرورش، نقش حیاتی در فعالیتهای اصلاحی مدارس دارد. بنابراین برای موفقیت کوشش‌های اصلاحی، باید وقت بیشتری به یادگیری معلمان و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای آنان اختصاص یابد. در اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان می‌توان گفت که معلمان در فعالیت توسعه حرفه‌ای، اطلاعات و علم خود را غنی می‌کنند و با همکاران، دانش و اکتشاف جدید انجام داده و تغییراتی را ایجاد می‌کنند و یافته‌های خود را به جامعه مدرسه ارائه می‌دهند و این به مسئولیت و اعتماد به نفس معلمان می‌افزاید، که با سطح آمادگی و تحمل و نوآوری‌های متنوع آن‌ها در ارتباط است و در نتیجه به بهبود عملکرد معلمان و به یادگیری دانش‌آموزان و پیشرفت حرفه‌ای خودشان کمک می‌کند و باعث توانمندسازی معلمان برای بهبود شیوه‌های تدریس می‌شود (هاسن^۱، ۲۰۱۶: ۱۱). معلمان مجهز به توسعه حرفه‌ای روش‌های تازه‌ای را برای برنامه‌ریزی و افزایش توانایی دانش‌آموزان در انجام تکالیف به کار می‌برند و پس از شرکت در دوره‌های آموزشی، در برنامه‌های درسی روزانه و برنامه‌های آموزشی بلندمدت خود توانمند می‌شوند (کورلت^۲، ۲۰۲۱). در بررسی ویژگی‌های توسعه حرفه‌ای معلمان به دلیل اینکه اندیشمندان، افراد صاحب‌نظر در این زمینه و اقشار مختلف، با توجه به شرایط نظام آموزشی، انتظارات متفاوتی از معلمان دارند نظریات زیادی ارائه شده که برخی از این نظریه‌ها در ادامه آمده است. کاستر، مایک، فرد و ثیو^۳ (۲۰۰۵: ۲۱)، شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را به پنج دسته اصلی دانش تخصص، صلاحیت رفتاری، پداگوژی، ارتباطات و سازماندهی تقسیم‌بندی نموده‌اند. هانتلی^۴ (۲۰۰۸: ۳۵)، توسعه حرفه‌ای معلمان مدرسه را در سه حوزه دانش حرفه‌ای، عمل حرفه‌ای و تعهد حرفه‌ای تقسیم‌بندی کرده است. دانش حرفه‌ای

1. Hassen
2. Corlett
3. Koster, Mieke, Fred & Theo
4. Huntly

شامل دانش مربوط به محتوا، بهترشناختن دانش‌آموز و آگاهی از تدریس و عمل یادگیری است. عمل حرفه‌ای از طراحی یادگیری، ایجاد محیط یادگیری، سنجش و ارزشیابی تشکیل شده است و تعهد حرفه‌ای نیز در برگیرنده یادگیری حرفه‌ای، مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات و اخلاقیات است. صفری، عبدالهی، نوه‌ابراهیم و زین‌آبادی (۱۳۹۷: ۲۶۸) ضمن پژوهشی با عنوان بررسی و تبیین پیشایندهای رشد حرفه‌ای همکارانه در سازمان‌های آموزشی و توسعه حرفه‌ای معلمان به این نتیجه رسیدند که عوامل مؤثر در رشد حرفه‌ای مبتنی بر همکاری معلمان شامل موارد زیر است:

۱. عامل مدیریتی با مقوله‌های دانش در زمینه کار گروهی، اخلاق حرفه‌ای، باور به کار تیمی و حمایت و پشتیبانی
۲. عامل ساختاری با مقوله‌های الزامات زمینه‌ای (تسهیل‌گر، حمایتی) و با هر یک از الزامات فرایندی (تصمیم‌گیری، کنترل و روابط)
۳. عامل فرهنگی با مقوله‌های ارزش‌ها و هنجارها، اهداف و مأموریت مشترک و روحیه جمع‌گرایی
۴. عامل معلمان با مقوله‌های ویژگی‌های رفتاری و شخصیتی، داشتن تفکر جمعی و زمینه اجرایی آن و مهارت‌های ارتباطی بود. عبدالهی و صفری (۱۳۹۵: ۱۲۱) در پژوهشی با عنوان بررسی موانع اساسی رشد حرفه‌ای معلمان گزارش کردند که موانع، به مؤلفه‌های فردی، ساختاری، اقتصادی و فناورانه تقسیم شدند و بعد ساختاری بزرگترین مانع رشد حرفه‌ای معلمان بود و سپس پایین بودن کیفیت آموزش‌های ضمن خدمت، ضعف برنامه‌ها جهت افزایش روحیه همکاری، ضعف بنیة علمی، کمبود تجهیزات و امکانات آموزشی و نامناسب بودن نظام پرداخت‌ها دارای بالاترین رتبه بودند. گندمی حسنارودی و سجادی (۱۳۹۵: ۲۸۴)، ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که شرکت در اجتماعات یادگیری برای معلمان پیامدهای ارزنده‌ای در جهت رشد حرفه‌ای دارد. کینت، گیجبلز، گراسمانز و دانچ^۱ (۲۰۱۶: ۳۵) در پژوهشی دریافتند یادگیری حرفه‌ای، مشارکت برای یادگیری و مهارت در فهم جمعی دانش‌آموزان، مؤلفه‌های رشد حرفه‌ای معلمان بودند. علاوه بر آن ون دریل و بری^۲ (۲۰۱۲: ۲۷) در پژوهشی با عنوان رشد حرفه‌ای معلمان مدرسه با تمرکز بر محتوای دانش‌آموزی به این نتیجه رسیدند که دانش موضوعی و دانش تربیتی از جمله عناصر تأثیرگذار در رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان است. در پژوهشی دیگر هانتلی^۳ (۲۰۰۸: ۱۵۶) سه مشخصه دانش، عمل و تعهد حرفه‌ای را مؤلفه‌های مؤثر بر رشد حرفه‌ای معلمان می‌دانند. باب، برکیلمانس، کورتاگن و وابلز^۴ (۲۰۰۵: ۱۶۷) ضمن پژوهشی با عنوان کیفیت الزامات برای معلمان به این نتیجه رسیدند که پنج عامل دانش تخصصی، ارتباطات، سازماندهی، پداگوژی و صلاحیت رفتاری جزء عوامل مؤثر بر رشد حرفه‌ای معلمان بودند. استرانگ^۵ (۲۰۰۲: ۱۸) توسعه حرفه‌ای معلمان را در سه بخش دانش، مهارت و نگرش خلاصه کرده است.

1. Kyndt, Gijbels, Grosemans & Donche
2. Van Driel & Berry
3. Huntly
4. Bob, Brekelmans, Korthagen & Wubbels
5. Stronge

همچنین اهمیت و لزوم توسعه حرفه‌ای معلمان، به دلیل چالش‌ها و افزایش انتظارات مردم از کیفیت آموزش است که متأسفانه هنوز بسیاری از مراکز آموزشی از پایین بودن کیفیت رنج می‌برند. یکی از این مراکز آموزشی معلمان مدارس شهرستان شهرضا هستند. برای حل این مشکل می‌بایست به محوریت اصلی مراکز آموزشی که همان «معلمان» هستند توجه خاص و ویژه شود. متأسفانه بیشتر معلمان شهرستان شهرضا از لحاظ دانش و مهارت حرفه‌ای، صلاحیت‌های رفتاری، علمی، تدریسی، اجتماعی، فکری، مدیریتی، اخلاقی، حرفه‌ای و نیز آشنایی با فناوری‌های جدید از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند که همین امر موجب آن شد که در این پژوهش با استفاده از روش اقدام‌پژوهی به بررسی چگونگی ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان یکی از مدارس شهرستان شهرضا پرداخته شود.

اقدام‌پژوهی به هر فعالیتی اطلاق می‌گردد که وضع موجود را به وضع مطلوب تبدیل کند. اقدام‌پژوهی یک فرایند کیفی علمی است که در آموزش و پرورش، به منظور حل مسائل و مشکلات موجود به کار رفته است و هدف آن، بهبود، رفع یا کاهش مشکلات است (قاسمی‌پویا، ۱۳۸۹: ۴۳). هدف اصلی این پژوهش، شناسایی راهکارهایی برای ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان مدرسه خیام شهرستان شهرضا بود و فرضیه پژوهشی این بود که بین میانگین نمرات سؤالات پیش‌آزمون با میانگین نمرات سؤالات پس‌آزمون در پرسشنامه توسعه حرفه‌ای معلمان تفاوت معناداری وجود دارد. در پژوهش حاضر، با استفاده از روش کیفی اقدام‌پژوهی بر اساس مراحل اصلی اقدام‌پژوهی مورد نظر قاسمی‌پویا (۱۳۸۹) به تحلیل و بررسی چگونگی ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان خیام شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۱۴۰۰_۱۳۹۹ پرداخته شد.

روش

توصیف وضعیت موجود

این پژوهش، در دبستان خیام واقع در خیابان حافظ شرقی شهرستان شهرضا انجام شده است که دارای ۲۵۰ دانش‌آموز دوره اول (پایه اول، دوم و سوم) است که هر پایه دارای سه کلاس می‌باشد و در کل دارای ۱۳ کادر آموزشی است. سطح تحصیلات معلمان این دبستان شامل کارشناسی ارشد (۲ نفر) و کارشناسی (۱۱ نفر) و سوابق آموزشی اکثر آنها زیر ۱۵ سال است. در بررسی، با توجه به اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان که قبلاً بیان شد ابتدا معلمانی که در این زمینه خیلی ضعیف بودند بررسی و شناسایی شدند. پنج مؤلفه دانش، نگرش و ارزش، مهارت، توانایی و ویژگی‌های شخصیتی آنها بررسی شد. معلمان مدرسه از لحاظ دانش حرفه‌ای هنوز به صورت سنتی هستند و بیشتر تکیه بر کتاب دارند و از رسانه‌ها و محتوای الکترونیکی استفاده نمی‌کنند. از لحاظ نگرش نیز نگاهی سنتی به آموزش دارند. در تدریس دروس به صورت الکترونیکی ضعیف هستند و از تصاویر و فیلم‌های متحرک برای بهتر بیان کردن مطالب استفاده نمی‌کنند؛ اما در ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها

نشانه‌هایی برای حرفه‌ای شدن وجود داشت اما یکی از مشکلات اساسی این است که معلمان دبستان خیام که بیشتر آن‌ها دارای مدرک کارشناسی هستند هر کدام فکر می‌کنند در زمینه صلاحیت، آموزش، دانش، مسئولیت‌پذیری و... تخصص کافی را دارند. همچنین گمان می‌کنند که در این زمینه مسلط هستند و چون برخی سابقه بالایی دارند حرفه‌ای و با تجربه نیز هستند و همین امر باعث شده که آن‌ها از توسعه حرفه‌ای غافل شوند. عدم اطلاعات کافی آن‌ها در زمینه توسعه حرفه‌ای، محققان را بر آن داشت که به بررسی راه‌حل‌ها و راهکارهایی برای توسعه حرفه‌ای آن‌ها بپردازند. با بررسی و مطالعه کتب، مقالات، نشریات، سایت‌های معتبر و پرسشنامه‌ها سعی شد راه‌کارهایی برای توسعه حرفه‌ای معلمان خیام ارائه شود. تا قبل از دنیاگیری کرونا معلمان نیز توجهی به مبحث توسعه حرفه‌ای نداشتند و هنوز به صورت سنتی آموزش می‌دادند. با شیوع کرونا تصمیم گرفته شد که معلمان خود را با شرایط وفق داده و ساز و کار آموزشی خود را از سنتی به حرفه‌ای ارتقا دهند؛ که آن نیز مستلزم داشتن دانش و تخصص خاص در این زمینه بود. همچنین با بررسی کتب و مقالات و تجربیات معلمان حرفه‌ای، توانستیم اطلاعات دانش حرفه‌ای معلمان این مدرسه را ارتقا دهیم. که بعد از انجام مطالعاتی در این زمینه و پیدا کردن بهترین حوزه‌ها در این زمینه (دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای، صلاحیت حرفه‌ای) و عملیاتی کردن آن‌ها تأثیر چشمگیری در تدریس معلمان مدرسه ایجاد شد و از دغدغه‌های تدریس معلمان نیز کم شد. جامعه آماری پژوهش، معلمان مدرسه خیام (۱۳ نفر) شهرستان شهرضا بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند، کل معلمان این مدرسه انتخاب شدند. این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش اجرا، توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است و جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته انجام شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات در بخش کمی با استفاده از نرم افزار SPSS26 انجام شد. در پژوهش حاضر، با استفاده از روش کیفی، بر اساس مراحل اصلی اقدام‌پژوهی و به روش کمی-توصیفی به شیوه ترکیبی به تحلیل و بررسی چگونگی ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان خیام در سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹ پرداخته شد.

ابزار گردآوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات محققان ابتدا به بررسی مطالعات گذشته در این زمینه و متغیرهای تحقیق و سپس با اطلاعات به دست آمده پرسشنامه طراحی شد که پایایی سؤالات پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل سؤالات پرسشنامه معادل ۰/۸۰ محرز گردید. یعنی با حدود اطمینان ۸۰ درصد می‌توان به نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها اعتماد نمود. سؤالات پرسشنامه نیز با مقیاس لیکرت بر مبنای طیف ۵ درجه‌ای (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) تدوین شد. روایی محتوایی سؤالات پرسشنامه توسط ۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه - با اندکی

تغییرات که لحاظ شد- تأیید شد. همچنین در این پژوهش از طریق اجماع سه‌سویه^۱، یافته‌های حاصل مقایسه و کنترل شد.

متغیرهای مفهومی

الف) توسعه حرفه‌ای معلمان

فرایندها و فعالیت‌های طرح‌ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های حرفه‌ای معلمان تا اینکه بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش‌آموزان شوند (گاسکی^۲، ۲۰۰۰: ۱۶). این تعریف دامنه وسیعی برای توسعه حرفه‌ای معلمان قائل است؛ با این حال، رویکردهای جدید نسبت به توسعه حرفه‌ای، طرفدار یادگیری مادام‌العمر بوده و یادگیری حرفه‌ای را مداخله‌ای کوتاه مدت نمی‌دانند، بلکه توسعه حرفه‌ای معلمان را فعالیتی بلندمدت می‌دانند که دامنه آن از آموزش معلمان در دانشگاه تا دوره‌های ضمن خدمت فردی معلمان را در بر می‌گیرد (ریشتر، کانتر، کلاسمن و بامرت^۳، ۲۰۱۰: ۱۲۴).

ب) دانش حرفه‌ای

در استانداردهای حرفه‌ای استرالیا برای معلمان (۲۰۱۷)، معلمان شایسته در حیطه دانش حرفه‌ای افرادی هستند که «از مجموعه‌ای از دانش و پژوهش حرفه‌ای کمک می‌گیرند تا در بافت‌های آموزشی خود، به نیازهای دانش‌آموزان پاسخ دهند». همچنین آن‌ها دانش‌آموزان خود را به خوبی می‌شناسند و این شناخت، شامل آگاهی از پیش زمینه‌های متفاوت زبانی، فرهنگی و مذهبی در دانش‌آموزان می‌شود. آن‌ها می‌دانند که چگونه، تجاربی که دانش‌آموزان با خود به کلاس درس می‌آورند، یادگیری آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و نیز می‌دانند که چگونه درس‌های خود را سازمان دهند تا به رشد جسمی، اجتماعی و فکری و نیز ویژگی‌های مطلوب دست یابند.

ج) صلاحیت آموزشی

یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث ایجاد احساس شایستگی و خودمختاری و اعتماد به نفس و رشد حرفه‌ای در معلمان مدرسه می‌گردد، برخورداری از صلاحیت، مهارت و توانایی‌های لازم برای تدریس بهتر و بهبود یادگیری دانش‌آموزان است. وقتی کارکنان با اطلاعات و مهارت‌های بیشتری تجهیز شوند، آن‌ها احساس توانمندی خواهند کرد (سیدجوادی، ۱۳۸۶: ۱۸۶)؛ زیرا مهارت در عملکرد موجب موفقیت‌های شغلی می‌شود و موفقیت‌های روزمره، ادراک توانمندی را افزایش می‌دهد، هما طور که شکست‌های متوالی موجب عدم اعتماد به نفس شده و احساس توانمندی را کاهش می‌دهد (هوی و میسکل، ۱۳۸۰: ۱۸۶).

پژوهش حاضر، در زمان دنیاگیری کرونا بود در این زمان تمام کلاس‌ها به صورت مجازی و وینار تشکیل می‌شد. عدم وجود زیرساخت‌های لازم و نگاه سنتی معلمان در بحث آموزش و عدم

1. triangulation

2. Gusky

3. Richter, Kunter, Klusmann, & Baumert

رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان خیام در طی سال‌های گذشته آن‌ها را در بحث آموزش دچار مشکلات فراوان کرده است. علاوه بر مطالعه کتب و مقالات به‌روز در این زمینه با طراحی پرسشنامه‌ای بیشتر به مشکلات معلمان پرداخته شد. بر اساس مطالعات پیشین، برای ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان باید بر روی سه رکن اصلی دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای، صلاحیت آموزشی بیشتر تمرکز شود. برای اینکار ابتدا پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته طراحی شد و به دلیل دنیاگیری کرونا از طریق فضای مجازی برای معلمان مدرسه ارسال شد. به طور میانگین، سه مقوله دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای، صلاحیت حرفه‌ای در نرم افزار SPSS26 ارزیابی گردید. یافته‌ها

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

مطابق با جدول ۱ می‌توان برداشت نمود که در هیچ یک از سطوح، دانش حرفه‌ای معلمان در سطح بیشترین مقدار نیستند. به طور میانگین در بحث سطح دانش حرفه‌ای، معلمان دبستان در سطح کم هستند. همچنین به طور میانگین مهارت حرفه‌ای معلمان در سطح کم هستند ولی در مورد صلاحیت آموزشی معلمان، در سطح متوسط هستند. با توجه به جمیع اطلاعات ارائه شده در جدول ۱ توسعه حرفه‌ای معلمان دبستان خیام در سطح کم است.

جدول (۱) آمار توصیفی مربوطه به تجزیه و تحلیل اطلاعات اولیه (پیش‌آزمون) مربوط به شواهد ۱ در

مؤلفه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان

مؤلفه‌های توسعه حرفه‌ای	مؤلفه‌ی دانش حرفه‌ای پیش‌آزمون	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار
دانش حرفه‌ای	مجموع نمرات سوالات ۱ تا ۶	۱۳	۱۱/۰۰	۲۰/۰۰	۱۴/۹۲	۰/۶۷	۲/۴۳
مهارت حرفه‌ای	مجموع نمرات سوالات ۷ تا ۱۲	۱۳	۹/۰۰	۲۰/۰۰	۱۳/۲۳	۰/۹۵	۳/۴۱
صلاحیت حرفه‌ای	مجموع نمرات سوالات ۱۳ تا ۱۸	۱۳	۹/۰۰	۱۷/۰۰	۱۱/۳۸	۰/۶۰	۲/۱۸

انتخاب راه حل

همانطور که مشاهده شد توسعه حرفه‌ای معلمان مدرسه در سه مؤلفه در سطح کم هستند که محققان علاوه بر اعمال راه‌حل‌ها برای بقیه مؤلفه‌های دیگر، تمرکز اصلی خود را بر روی دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای معلمان گذاشته‌اند.

مرحله تغییر

با استفاده از اطلاعات به دست آمده در شواهد ۱ سعی بر بهبود مشکلات با استفاده از راه‌حل‌های عملی و علمی شد که به شرح ذیل است:

دانش حرفه‌ای

با کمک مدیر مدرسه با برگزاری همایش‌ها، کارگاه و دعوت از استادان و افراد آگاه، معلمان با مقوله دانش حرفه‌ای آشنا شدند. همچنین تلاش شد که کارگاه‌ها و همایش‌ها به نحو احسن برگزار گردد. قبل از برگزاری دوره‌های مشاوره آموزشی با برنامه‌ریزان و استاد مدعو جلساتی برگزار شد تا میزان آگاهی آن‌ها در این زمینه سنجیده شود. سپس بهترین استاد از میان گزینه‌ها انتخاب شد. حاصل آن برگزاری برنامه‌های حمایتی و دوره‌های آموزشی برای معلمان که دارای نارسایی در گفتار بودند و کمک مشاوره‌ای به آنان، برای اصلاح نقص‌ها و ضعف‌های کلامی بود.

مهارت حرفه‌ای

طی جلساتی که با معاون و مدیر مدرسه برگزار شد، بودجه‌ای برای تجهیز ساختن مدرسه به رایانه و اینترنت برای معلمان در نظر گرفته شد. با همکاری و مساعدت مدیر مدرسه که کمک شایانی در این امر داشتند به معلمان که در فعالیت‌های پژوهشی، کنفرانس‌ها و همایش‌های کشوری شرکت کردند، به منظور ارتقای حس انگیزه جوایزی اهدا گردید. با کمک معاون مدرسه به همراه مراکز آموزش خصوصی، مهارت معلمان در زمینه فناوری اطلاعات ارتقا یافت.

اقدامات انجام شده جهت ارتقای صلاحیت حرفه‌ای معلمان

- پیدا کردن مرکز مشاوره معتبر برای برگزاری کلاس‌های آموزشی و روانشناسی در زمینه اعتماد به نفس برای معلمان که معاون مدرسه در اجرای صحیح این کلاس‌ها نظارت داشت.

- برگزاری کلاس‌های تلاوت و حفظ قرآن برای ایجاد فضای معنوی در مدرسه و توجه بیشتر به

شأن و منزلت معلم که نظارت مستقیم این کار با مدیر مدرسه بود.

- ایجاد شرایط کلاسی جذاب و روشن با استفاده از طرح‌ها و بنرهای مختلف و محیطی

حمایت‌کننده برای معلمان و بالا بردن روحیه و انگیزه معلمان مدرسه با همکاری مدیر مدرسه و چند روانشناس در زمینه طراحی و دکوراسیون مدرسه؛ نظارت این کار نیز با یکی از متخصصان روانشناسی بود.

- با توجه به اینکه پژوهش در زمان دنیاگیری کرونا انجام شد طی جلساتی با مدیر و معاون

مدرسه، قرار شد معلمان مدرسه برای طراحی سؤالات از نرم‌افزار استوری‌لاین^۱ استفاده کنند. چون

این نرم‌افزار، علاوه بر طرح سؤالات دارای پاسخ‌نامه و قابلیت دادن نمره به صورت آنلاین و آنی بود

که در این زمینه با آموزشگاهی قرارداد بسته و قرار شد طی جلساتی به معلمان مدرسه روش کار با

نرم افزار استوری‌لاین را آموزش دهند.

- آموزش دادن به معلمان مدرسه که چگونه مهارت پرسش و پاسخ خود را با دانش‌آموزان ارتقا دهند.

مرحله ارزیابی

گردآوری اطلاعات پس از اجرای راه حل (شواهد ۲)

پس از پی بردن به مشکلات معلمان مدرسه در زمینه توسعه حرفه‌ای و اعمال راه‌حل‌ها، مجدداً پرسشنامه توزیع شد. با مقایسه میانگین‌های جدول ۱ با میانگین‌های جدول ۲ می‌توان برداشت نمود که در هر یک از سطوح دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای معلمان به بالاترین سطح ارتقا پیدا کردند.

جدول (۲) آمار توصیفی مربوطه به تجزیه و تحلیل اطلاعات اولیه (پس‌آزمون) مربوط به شواهد ۲ در

مولفه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان

مؤلفه‌های توسعه حرفه‌ای	مؤلفه‌های دانش حرفه‌ای	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	خطای استاندارد	انحراف
	پیش‌آزمون				میانگین	میانگین	معیار
دانش حرفه‌ای	مجموع نمرات سؤالات ۱ تا ۶	۱۳	۱۹/۰۰	۲۸/۰۰	۲۳/۷۷	۰/۶۶	۲/۳۹
مهارت حرفه‌ای	مجموع نمرات سؤالات ۷ تا ۱۲	۱۳	۲۰/۰۰	۲۶/۰۰	۲۳/۰۰	۰/۵۷	۲/۰۴
صلاحیت حرفه‌ای	مجموع نمرات سؤالات ۱۳ تا ۱۸	۱۳	۱۹/۰۰	۲۷/۰۰	۲۲/۶۹	۰/۶۸	۲/۴۶

برای انجام آزمون t وابسته پیش‌فرض‌های آن ابتدا بررسی گردید.

جدول (۳) آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع سؤالات پرسشنامه

سؤالات	میانگین	انحراف	Z کولموگروف	p
	میانگین	استاندارد	اسمیرنوف	
سؤالات پیش‌آزمون	۴۹/۵۳	۶/۶۲	۰/۱۸۲	۰/۱۱۰
سؤالات پس‌آزمون	۶۹/۴۶	۴/۵۹	۰/۱۵۹	۰/۲۰۰

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌گردد آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای سؤالات پیش‌آزمون معنادار نیست ($p=0/110$)؛ همچنین برای سؤالات پس‌آزمون نیز معنادار نیست ($p=0/200$) بنابراین سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون دارای توزیع نرمال هستند ($p>0/05$) و می‌توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد که از آزمون t وابسته استفاده شد تا تأثیر راهکارهای اجرا شده را بر توسعه حرفه‌ای معلمان را بررسی شود.

جدول (۴) آمار استنباطی آزمون t وابسته مولفه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان به صورت پیش‌آزمون - پس‌آزمون (شواهد ۱ و ۲)

مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	فاصله اطمینان ۹۹٪ حدود بالا حدود پایین	t	درجه آزادی	معناداری
دانش حرفه‌ای	-۸/۸۵	۰/۵۹	۰/۵۹	-۱۰/۱۲ -۷/۵۷	-۱۵/۰۸	۱۲	۰/۰۰۰
مهارت حرفه‌ای	-۹/۷۷	۳/۲۴	۰/۹۰	-۱۱/۷۳ -۷/۸۱	-۱۰/۸۶	۱۲	۰/۰۰۰
صلاحیت حرفه‌ای	-۱۱/۳۱	۲/۶۶	-۱۲/۹۱	-۹/۷۰	۱۲	۰/۷۴	۰/۰۰۰

از جدول ۴ می‌توان برداشت نمود که در هر یک از سطوح دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای معلمان میانگین ارتقا یافته است. در این جداول از آزمون t وابسته برای هر یک از بخش‌های دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای استفاده شد، بدین صورت که پاسخ معلمان در مرحله پیش‌آزمون که در شواهد ۱ بود با پاسخ آنها در مرحله پس‌آزمون که در شواهد ۲ بود توسط نرم‌افزار SPSS26 مقایسه شد که برای تمام سؤالات شش‌گانه که در هر یک از سطوح دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای ذکر شده، معنادار بوده است ($p < 0/0001$).

جدول (۵) آمار استنباطی آزمون t وابسته برای تمام سؤالات پیش‌آزمون - پس‌آزمون (شواهد ۱ و ۲)

مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	فاصله اطمینان ۹۹٪ حدود بالا حدود پایین	t	درجه آزادی	معناداری
صلاحیت حرفه‌ای	-۲۹/۹۲	۵/۵۷	۱/۵۴	-۲۶/۵۵ -۳۳/۲۹	۱۹/۳۵	۱۲	۰/۰۰۰

همچنین برای تمام سؤالات هجده‌گانه توسعه حرفه‌ای معلمان مقدار t معنادار بوده است ($P < 0/0001$). در کل برای مقایسه سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون، می‌توان دریافت که راه‌حل‌های اجرا شده بسیار مؤثر بوده است. این یعنی در صورتی که پس‌آزمون اجرا شود (در شواهد ۲ انجام شد)، میانگین نسبت به حالت پیش‌آزمون (در شواهد ۱) به مقدار تقریبی ۲۹/۹۲ افزایش می‌یابد. مقدار آماره t با درجه آزادی ۱۲ که حدود ۱۹/۳۵ بدست آمد در فاصله اطمینان ۹۹ درصدی بین دو حدود پایین و بالا قرار نگرفته است و با توجه به این که $P < 0/0001$ شده است، در کل می‌توان برداشت نمود که تفاوت معنادار چشمگیری بین سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون وجود دارد و فرضیه پژوهشی تأیید می‌گردد.

بحث، نتیجه‌گیری و گزارش نهایی

با توجه به اطلاعات به‌دست آمده بعد از اعمال راه‌حل‌ها، توسعه حرفه‌ای معلمان مدرسه از سطح کم به سطح خیلی زیاد ارتقا یافت. در حیطه دانش حرفه‌ای، می‌توان گفت که توانایی‌های معلمان دبستان

خیام در یاددهی و یادگیری ارتقا یافت. دانش حرفه‌ای معلمان دبستان نیز باعث جلب مشارکت بیشتر دانش‌آموزان در فرایند یادگیری و لذت‌بخش شدن آموزش شد. ارتباط مثبت معلمان با دانش‌آموزان باعث شد که دانش‌آموزان بیشتر درگیر فعالیت‌های کلاسی شوند. ارتقای دانش حرفه‌ای معلمان دبستان خیام در حوزه استفاده از تکنولوژی‌های آموزشی در دروس علوم پایه در یادگیری بهتر دانش‌آموزان نیز بسیار تأثیرگذار بود. در حیطه مهارت حرفه‌ای، به‌دست آوردن مهارت لازم در زمینه طراحی سؤالات امتحانی - با توجه به اینکه این پژوهش در زمان دنیاگیری کرونا انجام شده بود - استفاده از دانش حرفه‌ای کار با تکنولوژی‌های آموزشی در این زمان در دبستان خیام باعث ایجاد برنامه‌های تولید محتوای پرمحتوا و استفاده بهتر از نرم‌افزارهای کلاس مجازی شد. همچنین باعث بالا رفتن سرعت جمع‌آوری اطلاعات و بروز در زمینه هر درس شد. معلمان با موتورهای جستجوگر حرفه‌ای برای پیدا کردن مطالب آموزشی خود در رابطه با هر درس به صورت فیلم، عکس و متن آشنا شدند. بالا رفتن سطح تطبیق‌پذیری معلمان با شرایط، به‌ویژه در زمان دنیاگیری کرونا نیز از موارد مهم برای این حیطه بودند. در حیطه صلاحیت حرفه‌ای، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: ارتقای صلاحیت آموزشی در زمینه مهارت پرسش و پاسخ، ارتقای صلاحیت تدریس در زمینه طرح درس، ارتقای صلاحیت علمی در زمینه روش‌های مختلف ارزشیابی، ارتقای صلاحیت شخصیت در زمینه اعتماد به نفس و داشتن خلق و خوی خوش، ارتقای صلاحیت فکری در زمینه توانایی خلق دانش و ارتقای صلاحیت حرفه‌ای در زمینه درک مسئولیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای. طبق یافته‌های به‌دست آمده، نتایج حاکی از آن است که با بررسی و مطالعه کتابخانه‌ای و مقالات معتبر در حیطه توسعه حرفه‌ای معلمان بین اندیشمندان و صاحب‌نظران در این زمینه باتوجه به موقعیت و شرایط آنها اختلافاتی در ارائه و شناسایی مؤلفه‌های آن وجود داشت. با به‌دست آوردن اطلاعات جمع‌آوری شده در حیطه ارتقای توسعه حرفه‌ای معلمان، سه مؤلفه دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای، صلاحیت حرفه‌ای را انتخاب و سرانجام با اعمال راهکارهای مؤثر و شناخت این سه مؤلفه برای معلمان باعث تأثیرات مثبتی در نظام آموزشی این معلمان شد. همچنین در تمام مؤلفه‌های پرسشنامه محقق‌ساخته، توسعه حرفه‌ای معلمان شامل دانش حرفه‌ای، مهارت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای معنادار بوده است که مبین آن است که اجرای روش‌های به‌کار رفته مؤثر بوده است. در کل، پس از مقایسه سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون، می‌توان دریافت که راه‌حل‌های اجرا شده بسیار مؤثر بوده‌اند و تفاوت معناداری در سطح $P < 0/0001$ بین سؤالات پس‌آزمون و پیش‌آزمون وجود دارد و فرضیه پژوهش تأیید شد. لازم به ذکر است که طبق یافته‌های به‌دست آمده، نتایج حاصل از این پژوهش نیز همسو با یافته‌های پژوهش کورلت (۲۰۲۱)، کاستر، مایک، فرد و ثیو (۲۰۰۵)، هانتلی (۲۰۰۸)، عبدالمی و صفری (۱۳۹۵)، کینت، گیجبلز، گراسمانز و دانچ (۲۰۱۶) و ون دریل و بری (۲۰۱۲) همسو است.

در راستای یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌گردد مسئولین آموزشی (منطقه‌ای، استانی و کشوری) با برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت مفید و مؤثر (بر اساس شاخص‌های توسعه‌ی- حرفه‌ای معلمان) باعث توسعه حرفه‌ای و عملکرد بهتر معلمان شوند. همچنین در اجرای طرح توسعه حرفه‌ای معلمان که مؤلفه‌های گوناگون آن بررسی گردید در سطوح کشوری، استانی، منطقه‌ای و مدرسه‌ای، بودجه‌ای برای معلمان جهت کلاس‌های فوق برنامه و برنامه‌ریزی آن اختصاص یابد. همچنین پیشنهاد می‌شود در دوره‌های ضمن خدمت متناسب با توسعه حرفه‌ای معلمان نمره ملاک نباشد و هدف گذراندن دوره باشد و به شیوه توصیفی فرایند یادگیری مدنظر قرار گیرد.

منابع

- سیدجوادین، سیدرضا؛ رایج، حمزه؛ آقامیری، سیدعلی و یزدانی، حمید. (۱۳۸۶). بازاریابی درونی گامی در جهت بهبود رفتار شهروندی سازمانی و کیفیت خدمات؛ تحقیقی پیرامون شرکت گاز تهران بزرگ. *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، ۱۴ (۲)، ۹۶-۹۷.
- صفری، اکرم؛ عبدالحی، بیژن؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم و زین آبادی، حسن رضا. (۱۳۹۷). بررسی و تبیین پیشایندهای رشد حرفه‌ای همکارانه در سازمان‌های آموزشی. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۳ (۳)، ۲۶۹-۲۹۰.
- عبدالحی، بیژن و صفری، اکرم. (۱۳۹۵). بررسی موانع اساسی فراروی رشد حرفه‌ای معلمان. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۵ (۵۸)، ۹۹-۱۳۴.
- قاسمی‌پویا، اقبال. (۱۳۸۹). *راهنمای معلمان پژوهنده*. چاپ پنجم، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- گندمی حسنارودی، فهیمه و سجادی، سیدمهدی. (۱۳۹۵). چرخش دیجیتال و دلالت‌های آن برای رشد حرفه‌ای معلمان؛ شکل اجتماعات یادگیری بین معلمان. *نشریه فناوری آموزش*، ۱۰ (۴)، ۲۷۵-۲۹۱.
- هوی، وین و میسکل، سیسیل. (۱۳۸۰). *مدیریت آموزشی (تئوری، تحقیق و عمل)*، ترجمه محمد عباس‌زاده، ارومیه، انتشارات دانشگاه ارومیه.
- Australian Institute for Teaching and School Leadership AITSL. (2017). *Australian professional standards for teachers*. Retrieved from <https://www.aitsl.edu.au/teach/standards>.
- Bob, K., Brekelmans, M., Korthagen, F., & Wubbels, T. (2005). Quality requirements for teacher educators. *Teaching and Teacher Education*, 2(2), 157-176.
- Corlett, K. B. (2021). Investigating the Connection between Teacher Professional Development and the Lesson Planning Process.
- Van Driel, J. H., & Berry, A. (2012). Teacher professional development focusing on pedagogical content knowledge. *Educational researcher*, 41(1), 26-28.
- Gusky, T.R. (2000). *Evaluating professional development: Thousand Oaks*. CA: Corwin Press.
- Hassen, R. (2016). Female Teachers' Professional Development through Action Research Practice, Assistant Professor of Applied Linguistics, Wollo University, *Journal of Education and Practice*, 7(22), 1-14.

- Huntly, H. (2008). Teachers' work: Beginning teachers' conceptions of competence. *The Australian Educational Researcher*, 35(1), 125-145.
- Koster, B.; Mieke, B.; Fred, K. & Theo, W. (2005). Quality requirements for teacher educators, *Teaching and Teacher Education*, 21 (2), 158-161.
- Kyndt, E., Gijbels, D., Grosemans, I., & Donche, V. (2016). Teachers' everyday professional development: Mapping informal learning activities, antecedents, and learning outcomes. *Review of educational research*, 86(4), 1111-1150.
- Richter, D., Kunter, M., Klusmann, U., O., & Baumert, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers' uptake of formal and informal learning opportunities, *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 116 – 126.
- Stronge, J. H. (2002). *Qualities of effective teachers*. Alexandria, VA: Association for supervision and curriculum Development.

